

En skudes forlis ved Norge

Af H. STØVRING-NIELSEN

ved TORSTEN BALLE

En skude, det var den almindelige betegnelse for et af små skibe, der sejlede til Norge fra Vendsyssel, Hanherred og Ty med landbrugsvarer og fik tømmer, jern og andet med hjem. Det var tit en farefuld færd for de små fartøjer og deres mandskab. På den ene side af havet revler og en åben strand, på den anden side farlige skær, og tit var der stærke strømme og hård kuling med oprørt hav og brænding.

Men der var mange penge at tjene, og århundreders erfaringer gjorde, at skipperne og deres folk som regel nåede land i god behold med skib og ladning.

En gang imellem gik det dog galt. Man vidste af erfaring, hvilke tider på året, der var mest udsigt til roligt vejr, og man havde også ved erfaring fået en vis fornemmelse for, hvordan vejret ville udvikle sig i løbet af nogle dage, men gammel erfaring kunne også slå fejl, og nogle var vel også dristigere end andre og tog en chance enten tidlig forår eller sen efterår, de mest stormfulde tider, eller når himlen varslede uvejr.

Beretninger fortæller da også om skuder, der strandede¹), og om skuder, der sejlede ud og aldrig mere kom tilbage²), uden at det nogensinde blev opklaret, hvor og hvordan skibet var gået til. Om et forlis, der så meget faretruende ud, men dog endte nogenlunde godt, fortæller kontributionsregnskabet 1763 for Dueholm, Ørum og Vestervig amter³).

Det år meldte herredsskriveren i Øster og Vester Hanherred til kontributionsforvaltningen i Thisted, at han den 18. april havde modtaget et rådstuetingsvidne fra skipper Erik Mikkelsen Kollerup. Skipperen begærede, at herredsskriveren ville udstede en genpart af tingsvidnet, der var udstedt af prææsidenten, borgmesteren og rådet i Christiansand 15. marts 1762 og i alle enkeltheder fortæller om, hvordan hans skude forliste.

Skuden hed "Håbet" og havde hjemme på Tranum Strand i Øster Hanherred under Thisted tolddistrikt. Den var ekspederet fra Thisted med toldseddel på danske varer. Lasten bestod af rug, byg, smør, flæsk, ost, røget og saltet kød, kornbrændevin, uldent og strikket tøj m. m. Mandag aften den 8. marts 1762, da klokken var omtrent 6, lettede de anker og satte sejl. Skuden var i god og forsvarlig stand at gå til søs med. Vinden var sydøst dels med stille og dels med laber kuling indtil morgenen efter, den 9. marts klokken 8. Så steg vindstyrken indtil kl. 10 om formiddagen, og i al den tid styrede de nord og nord-til-vest med sejlbart

vejr. Imidlertid tog vinden stadig til og steg til stærk storm af sydøst med tyk luft og snebyger, og skipperen og hans folk besluttede så at lægge bi vestover for at undgå at komme for nær til den farlige norske kyst. De holdt samme kurs til om eftermiddagen kl. 2 og gisnede da, at de måtte være 8-9 mil nordvest for Rubjerg Knude.

Efterhånden kom der svære søstyrtinger, så fartøjet ikke længere kunne tåle at ligge bi, og de måtte så lænse hen for stormen uden at have sejl sat, men sø og storm tog stadig til, og mange styrtinger faldt nu agter over skuden. Da der ikke var noget tegn til, at stormen ville tage af eller ændre retning, så de kunne undgå land, besluttede de ved solnedgang at lave deres bedste anker til og forhalede to bugter ankertov om spillet for det tilfældes skyld, at de skulle træffe nogen ankerbund. Om aftenen kl. halvti kunne de se Norge og måtte dreje hen for vejret, da der ikke kunne føres sejl, og der ingen ankerbund var at få.

Imidlertid fik de øje på en bugt, hvor de tænkte, de kunne finde læ og frelse sig, men under forsøget på at nå derind traf de på et skær et sted, hvor intet indløb var. Skuden stødte imod med god fart, kastede sig på siden og blev straks slået i stykker. De prøvede så at redde sig ved hjælp af båden og satte den ud, men den blev øjeblikkelig kastet omkuld af en sø. Da de "med bedrøvelse" så det, sprang en af folkene resolut i havet med et stykke tov for at forsøge at bjerge sig og de andre op på skæret. Han havde heldet med sig. En sø "brækkede" ham i land, og det lykkedes ham virkelig at redde de andre ved at hale dem op på skæret med rebet. Og vi får ikke engang at vide, hvem han var!

Hele natten krøb de arme skibbrudne så sammen på skæret, gennemvåde og forfrosne i stor elendighed og største livsfare, indtil der næste morgen kom hjælp. Da havde man inde fra land opdaget vraget og de nødstedte søfolk, og kl. 8 kom lodsens Ole Bræckestøe, i en båd med sine folk og bjergede dem. I løbet af natten var skuden splintret og ladningen gået i havet. De varer, der kunne synke, blev på stedet, og resten, som kunne flyde, blev slået mod klipperne og slidt op. Der blev knap nok bjerget så meget ved stedet og omkring bugterne, at skipperen kunne betale en bjergeløn.

Alt dette skete på yderskærene ved Bræckestøe 2½ mil øst for Christiansand. Det var vigtigt for skipperen, at han så snart som muligt fik et tingsvidne om forliset af hensyn til myndighederne i Danmark, og det blev altså udstedt allerede den 15. marts i Christiansand. Da må skipperen så være kommet til hægterne igen, men hans to medhjælpere var så svage på grund af de udståede strabadser, at de måtte ligge i sengen. De to, Niels Svenningsen og Christen Christensen, skulle

¹ Se fx. G. Krogh-Jensen: Sandskuden "Jomfru Marie" af Klitmøller, årbog 1956, s. 80 ff.

² Samme artikel, s. 81.

³ Kontributionsregnskab 1763 for Dueholm, Ørum og Vestervig amter, observationsposter, kopi nr. 1.

egentlig have vidnet i retten, men nu måtte man nøjes med, at de skrev under på en skriftlig forklaring, som skipperen havde afgivet, og med en attest fra lodsens og hans folk.

Den forliste skude ejedes af Erik og Just Mikkelsen Kollerup. De havde lidt et stort tab, og dengang var der ikke nogen forsikring til at dække det. For dog i nogen grad at hjælpe folk, der havde mistet, hvad de ejede, ved ulykker som brand og skibsforlis, havde kongen 1708 udstedt en forordning, hvorefter amtmanden kunne give dem tilladelse til at gå omkring i amtet og bede medlidende mennesker om hjælp. I sådanne tilfælde var folk gerne villige til at hjælpe, for ingen vidste jo, om ulykken ikke en dag ramte dem. De to skudeejere fik da også sådan en tilladelse for et halvt år, og de har formodentlig også fået en del penge ind, for Erik Mikkelsen fik snart en anden skude.

Den kom imidlertid også ud for et forlis ved Norges kyst. I oktober 1765 forulykkede den ved Arendal, men i løbet af vinteren fik skipperen dog repareret skuden ved gode venners hjælp, og i foråret 1766 ankom den igen til Jylland i sejlbar stand⁴).

De to forlis skete altså tidlig om foråret og sent på efteråret, og det kan derfor se ud, som om den gode Erik Mikkelsen var en af de skippere, der tog en chance trods årstiden.

Man kunne vente, at sådanne forlis og de tilfælde, hvor en skude forsvandt sporløst, ville virke så afskrækkende, at skudéfarten hørte op, men i forhold til det antal skuder, der tog del i handelen på Norge, var det dog kun få, der kom ud for alvorlige ulykker, og skuderne blev ved at sejle, til helt andre forhold højt op i 1800-erne standsede den ældgamle fart fra Danmarks nordvendte kyster til Norge.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1972, side 305-309).

---

⁴ Kontributionsregnskab for samme amter 1766.